

בתי המשפט

1

פ 000960/05		בית המשפט המחוזי בירושלים	
11/04/2006		כב' השופט נעם סולברג	בפני:

בעניין: מדינת ישראל - הממונה על ההגבלים העיסקיים

המאשימה

ע"י עו"ד אשר גושן
ב"כ היועץ המשפטי לממשלה

נ ג ד

1. אבי מרגלית

ע"י ב"כ רזניק-חן ושות', עו"ד

2. מנחם רייניץ

3. דב ורצלבסקי

ע"י ב"כ וינשטוק - זקלר ושות', עו"ד

4. נמרוד בן ארי

ע"י ב"כ עו"ד שפטינצקי, חלפין, הוברמן, עו"ד

5. פרי הגליל בע"מ

6. ויטה - פרי הגליל שיווק בע"מ

ע"י ב"כ ר' יוחאי ושות', עו"ד

7. כור תעשיות בע"מ

ע"י ב"כ וינשטוק - זקלר ושות', עו"ד

8. אהרון לימור

9. סנפרוסט בע"מ

ע"י ב"כ לוי, מי-דן ושות', עו"ד

10. שעה טנצר

11. מאיר פרץ

12. פוד קלאב בע"מ

13. משה ברושי

14. מילוטל ירקות מוקפאים בע"מ

ע"י ב"כ עו"ד נדב ויסמן ועו"ד יובל ששון

מיתר, ליקוורניק, גבע & לשם, ברנדויין ושות', עו"ד

הנאשמים

החלטה

1. כמה וכמה טענות מקדמיות טענו הנאשמים להגנתם. את טענת הפטור החקלאי דחיתי בהחלטה מיום 8.3.06. להלן החלטתי בשאר הטענות המקדמיות.

עיקרי כתב האישום

2. המדינה, באמצעות הרשות להגבלים עסקיים מאשימה את הנאשמים על היותם צדדים להסדר כובל, עבירה בניגוד לחוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח - 1988 [להלן - החוק]. על-פי כתב האישום, הנאשמים - יחידים וחברות - עסקו בייצור ירקות מוקפאים ובשיווקם. ירקות מוקפאים הם ירקות שעברו תהליך של ניקוי, מיון חליטה ועיבוד - בהתאם לסוג הירק - והקפאה. הירקות נמכרים ללקוחות במצב קפוא, באריזות ובהן ירק מסוג אחד, או לקט ממספר סוגים. בין השנים 1992 - 1998 היו הנאשמים צדדים להסדרים לפיהם מחירי המכירה של ירקות מוקפאים שיוצרו או שווקו על-ידם, היו המחירים אשר אותם תיאמו ביניהם מעת לעת; שיעורי ההנחה ללקוחות, לפי סוגיהם, נקבעו על-פי תיאום בין הנאשמים; הנאשמים חילקו ביניהם לקוחות על-פי רשימות שנערכו על-ידם ואשר עודכנו מעת לעת; הכל כמפורט בכתב האישום.

התיישנות

3. הנאשם 1 שימש בתפקיד מנכ"ל כור אגרו, שהיא חטיבה במסגרת חברת כור תעשיות בע"מ (הנאשמת 7) - על פי כתב האישום - עד שלהי חודש פברואר 1996. בא-כוחו, עו"ד ז'ק חן, טוען להתיישנות העבירות המיוחסות לו. מדובר בעבירות לפי סעיפים 47(א)(1) בצירוף סעיפים 4, 2(א), 2(ב)(1) ו- 2(ב)(3) לחוק; לחילופין, בצירוף סעיף 48 לחוק. העונש בגין ביצוען של העבירות הללו הוא שלוש שנות מאסר או קנס, ולפיכך הריהן מסווגות כעבירות מסוג עוון [סעיף 24(2) לחוק העונשין, תשל"ז - 1977]. על-פי סעיף 9(א)(3) לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח

משולב], תשמ"ב - 1982 [להלן - חסד"פ], "באין הוראה אחרת לעניין זה בחוק אחר, אין להעמיד אדם לדין בשל עבירה אם עברו מיום ביצועה... בעוון - חמש שנים". בחלופ **חמש שנים** ויותר - זו הטענה - שוב אין ניתן להעמיד את הנאשם 1 לדין, ויש לבטל את כתב האישום נגדו.

4. הכלל הוא ש'מירוץ' ההתיישנות מתחיל בעת ביצוע העבירה, אלא שיכול ה'מירוץ' להיפסק - בקרות אירוע מנתק - ולהתחיל מחדש. סעיף 9(ג) לחסד"פ מורה לאמר: "בפשע או בעוון אשר תוך התקופות האמורות בסעיף קטן (א) נערכה לגביהם חקירה על פי חיקוק או הוגש כתב אישום או התקיים הליך מטעם בית המשפט, יתחיל מנין התקופות מיום ההליך האחרון בחקירה או מיום הגשת כתב האישום או מיום ההליך האחרון מטעם בית המשפט, הכל לפי המאוחר יותר".

במרוצת חמש השנים שלאחר ביצוע העבירות המיוחסות לנאשם 1 בכתב האישום, לא הוגש כתב אישום ולא התקיים הליך מטעם בית המשפט. האם נערכה **חקירה**?

5. מהי **חקירה** שבכוחה להיות אירוע מנתק שיעצור את 'מירוץ' ההתיישנות? הלכה פסוקה היא, עוד מלפני יובל שנים, כי השלב ה'משרדי', או ה'מינהלי', שבמהלכו מתקבלת ההחלטה, על סמך ממצאים ראשוניים, האם להעביר את העניין לחקירה פלילית, עדיין איננו בגדר **חקירה** אשר עוצרת את 'מירוץ' ההתיישנות. **החקירה** באה לידי ביטוי בביצוע "פעולות שמטרתן לבאר את המקרה לרשות השיפוטית על-ידי חיפוש ואיסוף חומר ההוכחה, ואשר נעשות או נגרמות על-ידי אנשי המשטרה המשפטית, הפועלים באופן רשמי, כגון ביקור במקום, הוצאת גופה מן הקבר, חיפוש, החרמת דברים, חקירת עדים, דו"ח ערוך על-ידי אדם שמוסמך לערכו, הזמנת עד ואף צו הפסקת פעולות אלה, הן פעולות חקירה" [ע"פ 207/56 **צויטאט נ' היועץ המשפטי**, פ"ד יא 518, 523]. **החקירה** מתחילה, להלכה ולמעשה, "עם עשייתה של הפעולה הממשית הראשונה על-ידי המשטרה לאחר פתיחת התיק, כהכנה למשפט העתידי לבוא" (שם, בעמוד 524). הלכה זו שהתייחסה אל הליכים שלפי חוק הפרוצדורה הפלילית העותמאני, הוחלה, לימים, גם על **חקירה** שלפי החסד"פ [ע"פ 211/79 **גזית ושחם נ' מדינת ישראל**, פ"ד לד(1) 716, 720], ועל חקירות שמנהלים חוקרי הרשות להגבלים עסקיים (סעיף 46 לחוק).

6. הגשת תלונה במשטרה, כשלעצמה, איננה נחשבת לפתיחת חקירה [ע"פ 309/78 **ברמי נ' מדינת ישראל**, פ"ד לג(1) 576, 577 - 578]. עם זאת, במידה שהגשת התלונה כרוכה בבירורים נוספים עם המתלונן, וכשאינ מדובר רק בקבלת התלונה על-ידי פקיד המשטרה באופן פסיבי, כי אז ניתן לראות במעמד זה את תחילת החקירה. אם במהלך חקירה המיועדת לברר חשדות לעבירות על חוק מסויים, כשהחוקרים מוסמכים לחקור רק על-פי אותו חוק, נחשפות

עובדות המעוררות חשד לביצוע עבירה על חוק אחר, על בסיס אותה מערכת עובדתית, כי אז תחשב החקירה לארוע מפסיק לעניין התיישנות, גם לגבי העבירה שלא בגינה נפתחה החקירה מלכתחילה [ע"פ (ת"א) 70773/03 **מדינת ישראל נ' חב' כרמל תעשיות חלפים בע"מ ואח'** דינים מחוזי, כרך לד (4), 199].

7. לשיטת המאשימה, ביום 15.1.01 חל אירוע מפסיק, ומכל מקום במהלך חמש השנים שקדמו להפסקת עבודתו של הנאשם 1, כמנכ"ל **כור אגרו**, בוצעו מספר פעולות חקירה ודי בכל אחת מהן כדי להוות אירוע מפסיק לצורך סעיף 9(ג) לחסד"פ. באותו יום 15.1.01 נתפסו על-ידי חוקרי הרשות להגבלים עסקיים ארבעה מסמכים אשר יש בהם לכאורה כדי להעיד על ביצוען של העבירות המיוחסות לנאשמים בכתב האישום דנן (נספח ב' לכרך הנספחים שהוגש מטעם המאשימה ביום 5.1.06 וסומן מש/1).

ב"כ הנאשם 1 מסכים שארבעת המסמכים הללו ועוד 62 נוספים שנתפסו באותו חיפוש, הינם ראיות לכאורה לחובת מרשו, אלא שלטענתו מדובר בחקירה בתיק אחר, לא בפרשת **הירקות המוקפאים**.

8. דומני כי ב"כ הנאשם 1 צודק. אין ניתן 'לייבא' חומר חקירה מתיק אחר - גם חומר רלבנטי - כדי להתגבר על טענת ה**תיישנות**. תפיסת המסמכים ביום 15.1.01 אָרעה אגב חיפוש שנעשה במסגרת חקירה אחרת - חקירת פרשת **רשתות השיווק** - אצל חברת **פרי הגליל בע"מ** (הנאשמת 5). דו"ח החיפוש מאותו היום מעיד כי נעשה "**בקשר לחשד להסדרים כובלים בין פרי גליל לרשתות השיווק**". אין מדובר בדקדוקי-עניות פורמליים. בזמן אמת וגם בתקופה שלאחריו ראתה המאשימה את פרשת **רשתות השיווק** כפרשה שונה לחלוטין. מדובר בתיק אחר, בחקירה אחרת, שנעשתה כשעוד לא נולד חשד כלשהו בעניין **הירקות המוקפאים**. מכיוון שהחיפוש לא נועד לחקירת פרשת **הירקות המוקפאים** אין ניתן לראות בתפיסת מסמכים אלה משום פעולת חקירה בקשר לכתב האישום דנן. אכן, משנתפסו המסמכים הללו, התעורר חשד לקיומו של הסדר כובל אסור בין הנאשמים, ואין ספק כי התפיסה נעשתה לשם בדיקת החשד נשוא כתב האישום דנן, וחרגה ממטרת החיפוש המקורית; אולם אין מדובר ביותר מאשר ממצאים ראשוניים שרק בעקבותיהם נפתחה החקירה בפרשת **הירקות המוקפאים**.

9. ביום 24.1.01 נשלחה הזמנה לחקירה אל מי שהיה אז מנכ"ל פרי גליל שיווק, אדי גלבוע, לימים עד מדינה בתיק זה. הזמנה שכזו הינה פעולת **חקירה**. לטענת ב"כ המאשימה, אילו נתקיימה חקירה זו במועדה, לבטח היו מוצגים בפני הנחקר ולו מקצת מארבעת המסמכים. לפיכך, לשיטת ב"כ המאשימה, גם אם אין לראות את יום 15.1.01 כיום פתיחת החקירה, הרי שלכל המאוחר החלה ביום 24.1.01, עם משלוח ההזמנה אל אדי גלבוע.

כשלעצמי, גם בעניין זה נוטה דעתי לדעתו של ב"כ הנאשם 1. אינני רואה מקום לשער השערות כשעל טיבה של ההזמנה ועל תכליתה ניתן ללמוד במפורש מן הכתוב בה. יתכן כי במוחם של מי מקרב החוקרים החל לעלות חשד בעניין הירקות המוקפאים בעקבות תפיסת ארבעת המסמכים הנ"ל, אך החשד לא 'הבשיל' לכדי פתיחה בחקירה. לפי הכתוב בהזמנתו של אדי גלבוץ לחקירה, הריהי בעניין "חשד להסדרים כובלים בין פרי הגליל לרשתות השיוק". הא ותו לא. כאמור, פרשת רשתות השיוק שונה מפרשת הירקות המוקפאים נשוא כתב האישום דנן. לפיכך גם הזמנת עד זו, איננה אירוע מפסיק לצורך סעיף 9 (ג) לחסד"פ.

10. ביום 28.1.01, בעקבות פנייתו של אדי גלבוץ אל הרשות להגבלים עסקיים באמצעות עו"ד אורן גלעדי, נערכה פגישה בינו לבין חוקרי הרשות (זכ"ד מפורט מן הפגישה צורך כנספח ד' לכרך הנספחים מש/1 הנ"ל). מטרתה של הפגישה, כפי שהוגדרה בתחילתה על-ידי עו"ד גלעדי, הייתה לשמוע את דבריו של אדי גלבוץ הנוגעים למעשי-עבירה בתחום ההגבלים העסקיים הידועים לו מתקופת עבודתו בפרי גליל, בתמורה לחסינות. בזכ"ד תועד בקווים כלליים המידע שהיה אצל אדי גלבוץ, ובין היתר כמה וכמה דברים הנוגעים במישרין לכתב האישום דנן. באותה פגישה הוצגו לאדי גלבוץ מסמכים ובהם שניים מן הארבעה הנ"ל. מלבד הרצאת הדברים מפיו, שאלו אותו החוקרים מצידם מספר שאלות לשם מיקוד הדברים והבהרתם. אדי גלבוץ התייחס בהרחבה אל המסמכים שהוצגו לו והיה בדבריו כדי לעורר חשד נגד חלק מן החברות הנאשמות כאן בנושא הירקות המוקפאים.

11. אישור הסכם עד מדינה נתון לסמכותו של פרקליט מחוז [סעיף 5 להנחיות היועץ המשפטי לממשלה בעניין עד מדינה, הנחיה מספר 4.2201 (50.031) מיום 30.8.2005], אך לפני הבאת דבריו של העד לפני פרקליט המחוז נעשית שמיעה ראשונית של דבריו, במסגרת משא ומתן לקראת חתימה על ההסכם. תוכן דבריו של עד המדינה במהלך המשא ומתן האמור אינו יכול לשמש כראיה נגדו, אולם הוא נכנס לתיק החקירה, ואף נחשב חלק מחומר החקירה לעניין סעיף 74 לחסד"פ (סעיף 12 להנחיה הנ"ל). תיאורטית, ניתן גם להגיש את הזכ"ד כראיה לפי סעיף 10א לפקודת הראיות [נוסח חדש], תשל"א - 1971, אם יהיה צורך בדבר ואם ייתמלאו תנאי הסעיף.

12. הפועל היוצא מן האמור הוא, כי אין לראות את הפגישה מיום 28.1.01 של אדי גלבוץ ועו"ד גלעדי עם אנשי הרשות מאיר גלבוץ, מנקי איתן ואורנה גלבשטיין, כהגשת תלונה בלבד, כטענת ב"כ הנאשם 1; הייתה זו פעולת חקירה ממשית. גם אם הזכ"ד איננו קביל כראיה, הרי שהחוקרים חתרו באותה פגישה להתקדמות לקראת גיבוש ראיות קבילות. הפגישה בין הצדדים לא התמצתה בהגשת תלונה מצידו של אדי גלבוץ, ונקיטת גישה פסיבית מצידם של החוקרים. הפגישה כללה שאלות ומעשים יזומים על-ידי צוות החקירה. לאחר סיומה, כשאדי

גלבוע ועו"ד גלעדי הלכו לדרכם, התקשר אליהם מאיר גלבוע וביקשם לחזור. או אז הוצגה לאדי גלבוע שורת מסמכים, מרביתם קשורים במישרין לפרשת **הירקות המוקפאים**, ואדי גלבוע שפך אור על פרטים משמעותיים מפרשה זו. על סמך דברים אלה יש לקבוע כי הפגישה בין אדי גלבוע לבין חוקרי הרשות להגבלים עסקיים מהווה פעולה ממשית של התחלת החקירה.

משכך, שוב אין צורך לדון בפעולות החקירה שנעשו ביום 12.2.01 וביום 20.2.01. אומר אך זאת, כי דעתי לגביהן כדעתו של ב"כ המאשימה. מדובר בפעולות חקירה והיה גם בהן כדי להפסיק את 'מירוץ' ההתיישנות.

13. נמצא, איפוא, כי החקירה החלה ביום 28.1.2001. הנאשם 1 סיים את עבודתו ב**כור אגרו** ביום 25.2.1996, חמש שנים בקירוב לפני תחילת החקירה, אך עדיין בטרם חלפה תקופת ההתיישנות.

14. לעניין ההתיישנות טענו גם עו"ד חלפין (ב"כ הנאשם 4) ועו"ד לוי (ב"כ הנאשמים 8 ו-9). ב"כ הנאשם 4 טען כי אם לשיטת המאשימה נפתחה החקירה ביום 15.1.01 שבו נתפסו ארבעת המסמכים הנ"ל, כי אז אין ניתן עוד להאשים בגין מעשי-עבירה שבוצעו 5 שנים ויותר לפני כן, קרי, לפני יום 15.1.96. באין התייחסות בחומר החקירה לעבירות שביצע הנאשם 4 בשנים 1997 - 1998, משמע שהעבירות המיוחסות לו הינן מן התקופה הקודמת וחלה עליהן התיישנות. (לגבי שנת 1996 יש בפי ב"כ הנאשם 4 טענה אחרת - אכיפה בררנית - אשר תידון בהמשך).

כיוצא בזה טען ב"כ הנאשמים 8 ו-9 כי הראיות שכנגד מרשיו מתייחסות כולן לשנת 1995, למעלה מחמש שנים לפני פתיחת החקירה. הנאשם 8 הפסיק לעבוד אצל **סנפרוסט** (הנאשמת 9) בשנת 1997, אך אין ראיות כלשהן לחובתו מן התקופה שלאחר 1995.

15. ב"כ המאשימה השיב על טענות אלה תשובה נכונה, והיא שהעבירה המיוחסת לנאשמים בכתב האישום הינה עבירה **נמשכת**, אשר מועד ביצועה איננו תלוי במעשה מסויים דווקא. העבירה הולכת ונמשכת על פני תקופה:

"אדם נחשב 'צד' להסדר כובל, כאשר ההסדר חל לגביו והוא שותף לו בדרך זו או אחרת. אין צורך בעשיית מעשה כלשהו ליישום ההסדר על מנת להיות 'צד' לו. הוצאתו לפועל של ההסדר אינה נדרשת לשם שכלול העבירה... אדם נחשב צד להסדר גם אם הצטרף אליו לאחר שגובש, שכן עבירת ההסדר הכובל הינה עבירה 'נמשכת'... אכן,

מבחינה תכליתית, אין כל היגיון בהבחנה בין מי שהשתתף בגיבוש ההסדר עצמו לבין מי שהצטרף להסדר במועד מאוחר יותר וכפף את עצמו להוראותיו. כל אדם שהצטרף להסדר במועד כלשהו וההסדר חל לגביו נחשב, אם כן, צד להסדר, החל ממועד הצטרפותו להסדר ואילך...".

[ע"פ 4855/02 **מדינת ישראל נ' איתמר בורוביץ** תק-על 2005 (1) 4756, פסקה 76; ראו גם: ע"פ 2929/02 **מ"י נ' סבירסקי**, פ"ד נז (3) 135, 142 - 143; ע"פ 7399/95 **נחושטן תעשיות מעליות בע"מ ואח' נ' מ"י**, פ"ד נב (2) 105, 120 - 121].

-

16. משמעות הדברים היא, כי המאשימה אינה צריכה להוכיח כי נתקיים אירוע מיוחד או מעשה מסויים אשר לפיו גובש הסדר כובל דווקא בסמוך למועד סיום תפקידו של נאשם 1 **בכור אגרו**, או בשנים 1997 - 1998 לגבי הנאשם 4, או בשנת 1997 לפני סיום תפקידו של הנאשם 8 **בסנפרוסט**. די לה למאשימה, להוכיח דבר קיומו של הסדר כובל באותה תקופה וכי הנאשם היה צד לו, כדי שיתקיימו לכאורה יסודות העבירה במשך כל הימים אשר בהם שימשו הנאשמים הנ"ל בתפקידהם.

17. עוד טען עו"ד חלפין כי מכל מקום, ככל שבוצעו עבירות על-ידי הנאשם 4 במרוצת השנים 1997 - 1998, התיישנו העבירות הללו מכיוון שגם אם חל אירוע מפסיק אשר עצר את 'מירוץ' ההתיישנות לפי סעיף 9(ג) לחסד"פ, הרי שאין לחזור ולמנות 5 שנים מתחילה, אלא להמשיך מנקודת הזמן שבה אירע האירוע המפסיק עד להשלמת מניין 5 שנים.

18. טענה זו מנוגדת ללשון החוק ולהלכה הפסוקה. ברע"פ 1596/98 **אבוקוש חליל נ' מ"י** [דינים עליון, כרך נד, 187] טען המבקש בדומה: "יש לפרש את סעיף 9(ג) לחוק סדר הדין הפלילי כך שתקופת החקירה רק תשעה את מרוץ ההתיישנות, אך לא תיצור תקופת התיישנות חדשה". כב' הנשיא א' ברק פסק שם כי הטענה "על פניה היא עומדת בסתירה מוחלטת ללשונו החד-משמעית של החוק". אכן, פשוט וברור על-פי לשונו של סעיף 9(ג) לחסד"פ כי מניין התקופות מתחיל להימנות מחדש "מיום ההליך האחרון בחקירה".

19. על יסוד האמור לעיל, החלטתי לדחות את טענת ההתיישנות.

הפלייה

20. הנאשמים טוענים להפליה באכיפה, משני היבטים.

עניינו של האחד, בהימנעות מהגשת כתבי אישום בפרשיות דומות של עבירות על חוק ההגבלים העסקיים, חרף קיומן של ראיות וממצאים מפלילים. הנאשם 10 טוען על תאום מחירים שנעשה עם **תנובה**, על סיכומים לגבי כמויות ייצור וכיוצא באלה עבירות על החוק בהיקפים משמעותיים, מבלי שננקטו פעולות אכיפה. עו"ד לוי, ב"כ הנאשמים 8 ו- 9 טוען על צו מוסכם בפרשת **שטראוס**, שבה דובר בהסדר כובל ובניצול מעמד לרעה, וצו מוסכם בפרשת **הבטון המובא**, שבה ההיקפים הכספיים הינם אדירים. בשתי הפרשות הללו, עולה הפגיעה הכלכלית בתחרות לאין שיעור על הפגיעה בפרשת **הירקות המוקפאים**. עו"ד לוי ועו"ד ששון, ב"כ הנאשמים 13 ו- 14 טענו על הפלייה ביחס לקרטל בענף **השימורים** שבו לא הוגש כתב אישום. עו"ד ששון איזכר גם קרטל בענף **המצות**. תוהים הנאשמים מדוע דוקא עימם ראתה הרשות למצות את הדין.

21. היבט נוסף של הפליה לו טוענים הנאשמים נוגע למיהות הנאשמים בכתב האישום דנן. הנאשם 10 היקשה (עמוד 68) "**הכיצד פרי העמק לא עומדת למשפט ואני עומד למשפט**"; מדוע לא הועמד יורם עוזרי איש **סנפרוסט** לדין; הנאשמים תהו מדוע לא הואשמו בפרשת **הירקות המוקפאים** גם יעקב גלבו, מנכ"ל **פרי העמק**; עו"ד ששון, ב"כ הנאשמים 13 ו- 14 קבל על כך ששמחה לילנטל מ**פרי העמק** לא הועמד לדין חרף ראיות על מעורבותו הברורה בהסדר הכובל דנן; החרה-החזיק אחריו הנאשם 10 בהתרגשות ("שמחה לילנטל חי בבית מפואר בארץ ועוד בית בלונדון. אני... נשארתי חסר כל לאחר שהחברה קרסה", עמוד 167); עו"ד חלפין, ב"כ הנאשם 4 ובמיוחד הנאשם 10 התרעמו על כך שבעז צ'צ'יק לא נמצא גם הוא על ספסל הנאשמים. האנשים הללו, כך נטען, מעורבים היו במעשי-העבירה נשוא כתב האישום, לא פחות מן הנאשמים ואין סיבה להפלות את הנאשמים לרעה.

22. אכן, מקובלנו כי "**אכיפה סלקטיבית בלתי-שוויונית של חוק לא תסכון ולא תעמוד**" [בג"ץ 53/96 **תשלובת ח' אלוני בע"מ נ' שר התעשייה והמסחר**, פ"ד נב (2) 1, 9 - 10]. אלא שלא בכל מקרה שבו נחזית אכיפת החוק להיות בלתי אחידה ייתן סעד. לרשויות התביעה ואכיפת החוק מוקנית הסמכות להחליט אימתי נכון יהיה לנקוט בהליך פלילי, ולהן מסור שיקול הדעת לקבוע באילו נסיבות תהא הצדקה להגשת כתב אישום. אכיפה בדרנית עשויה להיות סבירה ואף מוצדקת בנסיבות מסויימות. כדי שאכיפה בדרנית תצדיק התערבות מצידו של בית המשפט והושטת סעד לנאשמים, על בית המשפט להשתכנע כי מניעה של הרשות אינם כשרים:

"אכיפה בדרנית (באנגלית: Selective Enforcement) אינה היפוך של אכיפה מלאה. לעתים קרובות, אין אכיפה מלאה, ומבחינה מעשית אף לא יכולה להיות אכיפה מלאה, של חוק או תקנות. אכיפה חלקית

אינה בהכרח אכיפה פסולה. כך גם אכיפה מדגמית, שהרי המדינה אינה יכולה להקצות אלא משאבים מוגבלים לאכיפת החוק... אולם, אפשר שאכיפה חלקית תהיה אכיפה בררנית ובשל כך גם תהיה אכיפה פסולה. מהי אכיפה כזאת? אפשר להגדיר אכיפה בררנית בדרכים שונות לצרכים שונים... אכיפה בררנית היא אכיפה הפוגעת בשוויון במובן זה שהיא מבדילה לצורך אכיפה בין בני-אדם דומים או בין מצבים דומים לשם השגת מטרה פסולה, או על יסוד שיקול זר או מתוך שרירות גרידא. דוגמה מובהקת לאכיפה בררנית היא, בדרך-כלל, החלטה לאכוף חוק כנגד פלוני, ולא לאכוף את החוק כנגד פלמוני, על בסיס שיקולים של דת, לאום או מין, או מתוך יחס של עוינות אישית או יריבות פוליטית כנגד פלוני. די בכך ששיקול כזה, גם אם אינו שיקול יחיד, הוא השיקול המכריע (דומיננטי) בקבלת החלטה לאכוף את החוק. אכיפה כזאת נוגדת באופן חריף את העיקרון של שוויון בפני החוק במובן הבסיסי של עיקרון זה. היא הרסנית לשלטון החוק; היא מקוממת מבחינת הצדק; היא מסכנת את מערכת המשפט. הסמכות להגיש אישום פלילי היא סמכות חשובה וקשה. היא יכולה לחרוץ גורל אדם. כך גם הסמכות לאכוף חוק בדרך אחרת, כגון הסמכות לעצור אדם או הסמכות להחרים רכוש. היא חייבת להיות מופעלת באופן ענייני, שוויוני וסביר" [בג"ץ 6396/96 זקין נ' ראש עיריית באר שבע, פ"ד נג (3) 289, 304 - 305].

23. אכן, לא כל הצדדים לכל הסדר כובל מובאים בפלילים. ישנם הסדרים כובלים שלפי טיבם מצדיקים טיפול אחר או מתון יותר. אך מטרידות טענותיו של הנאשם 10 בעניינה של **תנובה**. היטב חרה לו הדבר הזה וניכרה בו התרגשותו: "זה פשוט חוצפה ומדהים על אי-העמדתה של תנובה לדין. תנובה גנבה 20 שנה, אז מה להעמיד אותה לדין על זה? למה? יש פה אנשים שרק 6 שנים פשעו אותם צריך להעמיד לדין?" (עמוד 168).

כמסתבר, במשך עשרות שנים נעשו לכאורה הסדרים כובלים בין תנובה לבין משחטות עוף. לטענת ב"כ המאשימה, משך הזמן הארוך שבו נעשו ההסדרים הללו, ובגלוי, הצדיק טיפול שונה במגמה לשים להם קץ. לפיכך הוגשה בקשה לבית הדין להגבלים עסקיים להוצאת צו מניעה, ובהמשך ניתן צו בהסכמה.

כך נראה הדבר בעיניו של הנאשם 10: "ומה שהם סיכמו איתם את הפרשה הזו שאזרחי מדינת ישראל שילמו בגינה מיליונים אם לא מאות מיליונים של שקלים. הם גמרו את הפרשה בזה שהם אמרו לתנובה תבחרו את המשחטות שלכם וכולם נהיו מרוצים ומאושרים ובזה נסגרה הפרשה ונעשה לה קבורת חמור. אני לא חושב שהממונה על ההגבלים יש לו את הזכות שלא נתן לו המחוקק את הזכות להחליט שמי שעשה עבירה שנה אחת הוא לא

עבריו, ומי שעשה שש שנים הוא עבריו מועד, אך מי שעשה עשרים שנה צריך לבוא אליו להצדיע לו ולהגיע איתו להסדר" (עמוד 169). הנאשם 10 דיבר בכאב ובתיסכול. אומנם איננו צודק בכל דבריו אך היה בהם מסר אותנטי של תחושת הפליה המקננת בתוכו. תחושה רעה של עוול.

24. אפשר לתמוה על הרשות, אפשר לחלוק על גישתה בעניין **תנובה**, ואף בחריפות. אך זאת יש לציין, כי לא שיקולים זרים הינחו אותה. מכל מקום, הנאשמים אינם יחידים אשר 'נרדפים' כביכול. ב"כ המאשימה היפנה לשורה לא קצרה של משפטים פליליים בעבירות מעין אלה נשוא דיוננו. לא אמנה אותם כרוכל. אסתפק בהפנייה לרשימה בעמוד 73. כתבי אישום שהוגשו על עבירות של הסדרים 'אופקיים' כובלים; ללמדנו כי הנאשמים לא הופלו לרעה.

25. מנגד, הוצגו מקרים של הימנעות מאכיפה. בענף **שימורי הירקות** נפתחה חקירה, אך לא נמצאו די ראיות קבילות, חרף איזכור קרטל בתחום זה בדברי עד המדינה ובדברי איש משרד הבטחון. הללו לא ידעו למסור מידע מכלי ראשון. בענף **שימורי הדגים** לא נאספה תשתית עובדתית מספקת לשם פתיחה בחקירה. לפי תיאורו של ב"כ המאשימה, לא שקטו חוקרי הרשות על השמרים בעניינים אלה. כך גם לגבי קרטל **המצות**. חקירה נמרצת נעשתה, גם עד המדינה בתיק דנן חשוד היה בביצוע עבירות בתיק **המצות**, אך התיק נסגר מחוסר ראיות. לעד המדינה לא הובטח דבר בקשר עם תיק **המצות**. סגירת התיק נגדו נעשתה שנתיים לאחר שקיבל מעמד של עד מדינה. באשר לטענת עו"ד לוי על הוצאת צו מוסכם בעניין **שטראוס-עלית** ובעניין **יצרני הבטון**, הודיע ב"כ המאשימה כי מתנהל מו"מ ולפיכך אין מקום להתייחס לאלה בגדרי ההליך דנן, מה גם שאין ראשית ראייה להפליה או לאכיפה בררנית. דומני כי הדין עימו.

26. ב"כ המאשימה פירט את השיקולים שהביאו לאי-הכללתה של **פרי העמק** כנאשמת בכתב האישום דנן. הרשות לא הצליחה לאתרה; כנראה חדלה מלפעול; הנאשמים נמנעו מלמסור מידע שיכל לסייע בעניין זה; זימון לשימוע חזר כלעומת שנשלח; עוד בשנת 1997 חדלה **פרי-העמק** ממלאכת ייצור **הירקות המוקפאים** ומפעלה הושכר ל**סנפרוסט**; עוד מלכתחילה הייתה **פרי העמק** הקטנה מבין היצרנים שהיו צד להסדר הכובל.

27. ב"כ המאשימה התייחס בפרטות גם לשיקולים בדבר אי-העמדתם לדין של נושאי התפקידים הנ"ל שהנאשמים - לטענתם - הופלו לרעה ביחס אליהם. **יעקב גלבוש** שימש כמנכ"ל **פרי העמק**, ועל-פי חומר הראיות אכן פעל במסגרת ההסדר הכובל נשוא כתב

האישום. דא עקא, שסיים את תפקידו בחודש אוגוסט או ספטמבר 1995, וחלה התיישנות בעניינו.

שמחה לילנטל היה נושא משרה ב**פרי-העמק**, ועם פרישתו של **יעקב גלבו** מילא את מקום המנכ"ל מחודש ספטמבר 1995 ועד לפברואר 1996. מדובר בתקופה קצרה בכלל, וביחס ביחס לנאשמים האחרים בפרט (למשל הנאשמים 10 ו-13 שהיו נושאי-הדגל בטענות על אי-העמדתו של **לילנטל** לדין, שימשו כמנכ"לים במשך כל התקופה נשוא כתב האישום); הראיות שלחובתו חלשות יחסית. עד המדינה הזכירו רק בהודעתו הששית, רק במענה לשאלת החוקרת, וגם אז ציין מעורבות מינורית ביחס לנאשמים האחרים. יש כנראה עוד ראיות אחדות, אך גם בעניינו לא סייעו הנאשמים האחרים כפי שאולי יכלו לעשות במקום לכעוס על כך שלילנטל נחלץ מאישום פלילי. ההחלטה שלא להאשימו התקבלה בעקבות שימוע, על יסוד השיקולים הנ"ל ומחמת העדר עניין לציבור בהעמדתו לדין, אשר יכלה לסרב עוד את ניהול התיק כולו.

28. **יורם עוזרי**, מנהל מכירות ב**סנפרוסט**, שימש בדרג ניהולי נמוך יחסית, לא בכפיפות ישירה למנכ"ל (הנאשם 8), אלא רק בתקופה קצרה כשאיש את תפקידו של רפי ברזילי ז"ל שנפטר לבית עולמו עוד לפני שהחלה החקירה. **עוזרי** הפליל את מרבית הנאשמים, והוא עתיד להעיד נגדם במהלך המשפט. גם זהו שיקול מוכר.

בעז צ'צ'יק שימש מנכ"ל **סנפרוסט** לאחר שהנאשם 8 סיים את תפקידו. היה זה בחודש מאי 1997, השנה האחרונה לקיומו של ההסדר הכולל על-פי כתב האישום. אין אצל המאשימה די ראיות קבילות להוכחת אשמתו הלכאורית, אלא רק לגבי העבירה שבה הואשמו שאר הנאשמים לחילופין בלבד, וגם זאת לגבי תקופה קצרה יחסית. בנסיבות אלה, הלך-המחשבה אצל ב"כ המאשימה היה שצירופו של **בעז צ'צ'יק** כנאשם יכול לגרום למורכבות ולסיבוכ נוספים, כשאינן עניין לציבור בדבר הזה.

29. נתתי דעתי על השיקולים הללו. ניתן לחלוק על מקצתם, אך יש להתייחס אליהם בהצטברם. בחנתים על-פי הנחיית בית המשפט העליון בפרשת **בורוביץ** שעניינה קרוב:

"בבוא בית-המשפט להחליט אם לבטל כתב-אישום מחמת אכיפה בררנית, שלכאורה הוכחה לפניו, מוטל עליו ליתן את הדעת לטיב מניעה של הרשות, שבהיעדר צידוק גלוי לעין להבחין בין שניים שביצעו אותה עבירה, בחרה להעמיד לדין את פלוני וחדלה מלהעמיד לדין את אלמוני. הכלל הוא, כי אכיפה חלקית עשויה להיות עניינית ומותרת בנסיבות מסוימות, אך עלולה להיחשב כאכיפה בררנית

פסולה בנסיבות אחרות. וההכרעה בשאלה אם המדובר, במקרה נתון, באכיפה חלקית מותרת או באכיפה בררנית פסולה, עשויה, בדרך כלל, להיגזר מבחינת מניעה של התביעה...

נמצא כי ההכרעה בשאלה, אם העמדתם לדין של חלק מן המעורבים בביצוע עבירה הינה בבחינת אכיפה חלקית מותרת או שמא בבחינת אכיפה בררנית פסולה, תהא לרוב תלויה (כפי שצוין בפרשת זקין) בבירור השאלה אם הרשות הבחינה בין המעורבים על יסוד שיקולים ענייניים או שמא פעלה 'לשם השגת מטרה פסולה, או על יסוד שיקול זר או מתוך שרירות גרידא'. יסודו של כלל זה בהיגיון: כפי שכבר ציינו, החלטת בית-המשפט לבטל כתב-אישום מטעמי הגנה מן הצדק מותנית בכך שהחלטה להגישו פוגעת באופן חריף בתחושת הצדק וההגיונות של בית-המשפט. כאשר הסיבה להפליה נעוצה בהתנהגות מכוונת וזדונית של הרשות, דבר קיומה של פגיעה חריפה בתחושת הצדק וההגיונות הוא לכאורה גלוי וברור, בעוד שדבר קיומה של פגיעה כזאת הוא פחות מובן מאליו מקום שהרשות פעלה בתום-לב. עם זאת איננו רואים מקום לפסול את האפשרות - שמטבעה תהא נדירה ביותר - שההכרעה בשאלת קיומה של אכיפה בררנית פסולה תיגזר מנסיבות מיוחדות אחרות, ולא דווקא מן הקביעה שהחלטת התביעה התבססה על מניע זדוני או על שיקולים פסולים מובהקים. כך מתבקש מאופי הביקורת השיפוטית שמפעיל בית-המשפט לגבי החלטת התביעה להגיש כתב-אישום רק נגד חלק מן המעורבים בביצועה של עבירה. ובדומה לאמת-המידה שעל-פיה מנחה בית-המשפט את עצמו, לעניין ביקורתן של החלטות מינהליות אחרות, אף בביקורת החלטותיה של התביעה עשוי בית-המשפט לבטל כתב-אישום שהוגש - מטעמי הגנה מן הצדק - אם אכן שוכנע, כי בנסיבותיו של המקרה הנתון, ההחלטה להאשים את פלוני ושלא להאשים את אלמוני חורגת בבירור ממתחם הסבירות" (פיסקה 26).

30. דומה כי ניתן היה להאשים בפרשת **הירקות המוקפאים** גם אחרים, בנוסף על הנאשמים דנן. גם אחרים כשלו לכאורה - כפי שטענו הנאשמים - חלקם צוינו בטיוטת כתב האישום שהוכנה עובר לשימוע, אך ההחלטה להאשים את הנאשמים דנן ולא את זולתם, הינה סבירה. אין ניתן להאשים את כולם. קשיים ראייתיים; מעמדם של המעורבים בהיררכייה הניהולית; תפקידם וחלקם היחסי בביצוע העבירות מבחינת ההיקף ומשך הזמן; היקפו של התיק בכלל; טיבן של העבירות שמדובר בהן ונסיבות ביצוען; העניין הציבורי וייעול ההליך, כל אלו שיקולים לגיטימיים שנשקלו אצל המאשימה.

יתכן כי מקצת השיקולים מוטעים. אפשר וישנו חסר ראייתי שבעטיו לא הובהר מצב הדברים והמעורבים לאשורו. הנאשמים יכלו בחקירתם לשפוך אור ולהציג את התמונה כולה. לא חייבים היו לעשות כן, אך אל להם לטעון על אכיפה בררנית ככל שמדובר בקשיים ראייתיים אשר להם - ואולי רק להם - נתונה הייתה האפשרות למנעם. השתכנעתי כי שיקוליה של הרשות היו שיקולים ענייניים וכנים. כך למשל, כמסתבר, נעשה השימוע בנפש קולטת, מבלי שהמאשימה ביקשה 'להתבצר' בעמדתה שמלכתחילה. לא מצאתי שרירות, לא שיקול זר, ולא זדון. המאשימה מילאה אחר אמות-המידה ההלכתיות שנקבעו בכגון דא בפסיקת בית המשפט העליון:

"הנחת המוצא היא אמנם, כי גם בעבירה מרובת משתתפים, מוטל על התביעה לשאוף להעמדה לדין של כל המעורבים בה. האשמת כל המעורבים מגשימה את האינטרס הכללי שיש לציבור בהעמדתו לדין של כל מי שהפר איסור פלילי ויש נגדו ראיות לכאורה. כן היא מקיימת את עקרון השוויון ומונעת חששות לתחושת אי-צדק ולפגיעה באמון הציבור במערכות האכיפה, המתלווים לאכיפה חלקית, שבעיני הציבור עלולה להתפרש כאכיפה שרירותית. אך לכלל זה יש גם יוצאים, ואף כשהמדובר בעבירה מרובת משתתפים רשאית התביעה, משיקולים ענייניים, להסתפק בהעמדתם לדין של חלק ממבצעי העבירה... רשאית התביעה - במקרים חריגים ועל יסוד קריטריונים מוגדרים, ברורים ושוויוניים - להסתפק בהאשמת חלק מן המעורבים. בגיבוש עמדתה לעניין זה מוטל על התביעה להביא בחשבון ולייחס משקל ראוי למכלול של שיקולים, ובהם: מהות העבירה ונסיבות ביצועה; מספר מבצעי העבירה וחלקו (המוחלט והיחסי) של כל אחד מהם; מידת העניין הציבורי שיש, בנסיבות העניין, באכיפה מלאה, לעומת היתרונות האפשריים שבהעמדתם לדין של חלק מן המבצעים, כחיסכון במשאבים, ייעול ההליך והשגת הכרעה שיפוטית מהירה" (עניין בורוביץ, לעיל, בפסקה 32).

31. על יסוד האמור לעיל, החלטתי לדחות את טענת ההפלייה על שני היבטיה. בטענותיהם של הנאשמים בדבר אכיפה בררנית, אין כדי לבסס הגנה מן הצדק.

32. הנאשמים ובאי-כוחם טוענים כי **זוטי דברים** עסקינן, כי מעשי-העבירה המיוחסים להם נופלים בגידרו של סעיף 34 לחוק העונשין, תשל"ז - 1977: **"לא יישא אדם באחריות פלילית למעשה, אם, לאור טיבו של המעשה, נסיבותיו, תוצאותיו והאינטרס הציבורי, המעשה הוא קל ערך"**.

הלכה פסוקה היא, כי כעקרון יש תחולה לסייג בדבר **זוטי דברים** גם לגבי הגבלים עסקיים. אמנם עצם העובדה שחרף חומרת האיסורים שבחוק, מעוגנים בו גם היתרים ופטורים שונים, מלמדתנו להעדיף מנגנונים של מניעה מראש על פני פטור שבדיעבד:

"קודם להפעלתו של הסייג בדבר זוטי דברים, יפעיל חוק ההגבלים את המסננות הקבועות בו ורק משנעשה כן, יש לבחון את תחולתו של הסייג בדבר זוטי דברים... מצב זה עשוי להגביה את המשוכה הניצבת בפני הטוען כי חל עליו סייג זה. אכן, מי שלא צלח לעבור דרך הפתח שפתחו בפניו ההיתרים של חוק ההגבלים, עדיין יש בידו פתח מילוט נוסף, אולם לשיטתי צר הוא יותר מקודמו ואישור למעבר בו יינתן במשורה"
[ע"פ 7829/03 **מדינת ישראל נ' אריאל הנדסת חשמל רמזורים ובקרה בע"מ** דינים עליון, כרך עג, 654 בפיסקה 29].

33. הנאשמים טוענים כי היקף הפעילות הקרטלית המיוחסת להם בכתב האישום הינה שולית ביחס לכלל הפעילות המסחרית שהם מנהלים. עו"ד לוי, ב"כ הנאשמים 8 ו-9 טוען כי הפעילות שעל-פי כתב האישום נעשתה בהתאם להסדרים כובלים, מתוך כלל הפעילות העסקית של **סנפרוסט**, נוגעת ל-4% מכלל הלקוחות של החברה בלבד. עו"ד קורלנדר, אף הוא ב"כ הנאשמים 8 ו-9, הוסיף וטען כי הואיל והערך המוגן, תכליתו של חוק ההגבלים העסקיים הוא התחרות החופשית, הרי שיש משמעות רבה לשאלה איזה נתח מן השוק נפגע כתוצאה מהסדר כובל. לדבריו, ככל שמדובר בנתח שולי מן השוק, אין באכיפת הדין לגביו משום הגשמתה של תכלית החקיקה ולא שמירה על הערך המוגן של התחרות. לפיכך יש לראות בהסדר נשוא כתב האישום דגן משום זוטי דברים.

34. ב"כ המאשימה חולק על הנתון העובדתי הנ"ל בדבר ההיקף המצומצם של הפעילות האסורה, נתון שלא הוכח. מכל מקום, כדבריו, שוד בנק איננו זוטא גם אם נשדד בנק אחד בלבד. מכתב האישום עולה כי מדובר בהסדר כובל 'אופקי', היינו הסדר אי-תחרות בין מתחרים, במובנו הקלאסי. מניעת הסדרים כאלה היא לב ליבו של חוק ההגבלים העסקיים. מדובר על הסדרים מאורגנים היטב, שכללו על-פי כתב האישום והראיות לכאורה מערכת של ישיבות תאום ואף מנגנוני אכיפה של ההסדר, ונמשכו שנים רבות. על פני הדברים נדמה כי הנאשמים עצמם ייחסו חשיבות רבה לקיומם של הסדרים אלה, והשקיעו לא מעט משאבים לשם קיומם

וביצועם. הם בזמן אמת ואנוכי לעת הזאת, לא סבורים כי מדובר בעניין קל ערך; לא לפי טיבו של המעשה ונסיבותיו, ולא לפי תוצאותיו והאינטרס הציבורי שבדבר.

35. על יסוד האמור לעיל, החלטתי לדחות את הטענה על תחולתו של הסייג בדבר זוטי דברים.

נוסח כתב האישום

36. ב"כ הנאשמים, בראשם עו"ד דולן ב"כ הנאשמים 2, 3 ו-7, טענו על כך שכתב האישום איננו מפרט כראוי את העובדות המהוות את הבסיס לאישום. לדברי עו"ד דולן, חסר פירוט לגבי המועדים אשר בהם נערכו פגישות בין הצדדים להסדר לשם גיבושו ולשם מימושו. בכתב האישום אף לא מצויין אומדן של מספר הפגישות שנערכו במשך שנה. בכתב האישום אין פירוט בנוגע לשיעורי ההנחות שעליהם סיכמו הנאשמים לפי המיוחס להם בכתב האישום. כתב האישום אינו מציין את זהותם של הלקוחות שלגביהם נעשו התאומים. כתב האישום אינו מבחין בין הנאשמים השונים, ולא נאמר בו איזו עבירה מיוחסת לאיזה מן הנאשמים.

37. על-פי סעיף 85(4) לחסד"פ, צריך כתב אישום להכיל, בין שאר פרטים, את "תיאור העובדות המרכיבות את העבירה, בציון המקום והזמן במידה שאפשר לבררם". אין צורך לפרט בכתב האישום את הראיות שבידי המאשימה. בכתב האישום דגן מדובר בעבירה לפי סעיף 47(א)(1) לחוק, ועל כן יש צורך לציין את העובדה כי כל אחד מן הנאשמים הינו "צד", "להסדר כובל", וכי לאותו ההסדר לא ניתן היתר או פטור. כאמור לעיל, העבירה הנדונה הינה עבירה **נמשכת**, אשר מועד ביצועה איננו תלוי במעשה מסויים דווקא, והיא הולכת ונמשכת על פני תקופה [ע"פ 4855/02 **מדינת ישראל נ' איתמר בורוביץ** תק-על 2005 (1) 4756, פסקה 76; ע"פ 2929/02 **מ"י נ' סבירסקי**, פ"ד נז (3) 135, 142 - 143; ע"פ 7399/95 **נחשתן תעשיות מעליות בע"מ ואח' נ' מ"י**, פ"ד נב (2) 105, 120 - 121]. לפיכך, אין הכרח לציין בכתב האישום פירוט של זמן ומקום, ודי בציון התקופה שבמהלכה נעברה העבירה. אומנם אין די בציון העובדה כי נאשם היה צד להסדר כובל. יש צורך לציין את המסגרת להיווצרותו של אותו סטאטוס ולפרט את העובדות העיקריות שעל בסיסן מבקשת המאשימה להסיק כי הנאשם הוא אכן צד להסדר כובל. מבלעדי כן, לא יוכלו הנאשמים לכלכל את הגנתם כהלכה.

38. כתב האישום דגן מציין את תוכנם של ההסדרים הכובלים המיוחסים לנאשמים, על שלושת סוגיהם. כמו כן מציין כתב האישום את אופני התקשורת בין הנאשמים, ישיבות שהתקיימו מעת לעת - וכן באמצעות טלפון ופקסימיליה - תוך ציון חלק מן המקומות שבהם נערכו הישיבות. כתב האישום מציין את מסגרת המועדים, התקופות שבהן התקיימו ההסדרים, וכן את העובדה כי לא ניתן אישור להסדרים אלה.

כתב האישום נועד לצייר תמונה של הפרשה הנדונה כדי שבית המשפט ייקבע את תחומי הדיון וכדי שהנאשם יכין את הגנתו בהתאם לעובדות שבכתב האישום, אשר אותן מתעתדת התביעה להוכיח. למקרא כתב האישום סבורני, כי בפרטים המצויינים בו יש די כדי למלא צרכים אלה, וכדי לעמוד בדרישותיו של סעיף 85 לחסד"פ.

מקצת הנאשמים לא שימשו בתפקידיהם במשך כל התקופה נשוא כתב האישום. עו"ד דולן טען על כך, ובצדק. נרשמה, איפוא, הבהרתו של ב"כ המאשימה כי העבירות מיוחסות לנאשמים הללו רק באותו חלק מן התקופה שבו שימשו בתפקידיהם.

39. מקובלת עליי עמדתו של ב"כ המאשימה כי אין מוטלת חובה לפרט בכתב האישום את שיעורי ההנחות והמחירים. כדרך שציינה חברתי, כב' השופטת מ' מזרחי בעניין דומה, "לא מצאתי כי יש מקום להוסיף פרטים בעניין התיאום. איני רואה כי ניסוח כזה מעמיד בפני הנאשמים קושי להתגונן, כאשר העבירה מתייחסת לעצם התיאום, ואין למעשה חשיבות לשאלה אם תואם מחיר כזה או אחר" [ת"פ (י-ם) 1268/01 מ"י נ' פרידלנדר ואח' (פיסקה 8)].

כיוצא בזה לעניין רשימת הלקוחות, עניין שגם לגביו כבר נדרש בית משפט זה - מפי כב' השופט י' ענבר - ואינני רואה סיבה לנקוט עמדה שונה: "העבירה היא בעצם ההסכמה על החלוקה. זהותם של הלקוחות איננה מיסודות העבירה אלא פרט מפרטי הביצוע ואין המאשימה חייבת לפרט עניין זה" [ת"פ (י-ם) 366/04 מ"י נ' בידרמן ואח' דינים מחוזי, כרך לד (7), 557 (פיסקה 17)].

40. דין דומה חל על מועדי הפגישות. על סמך הפסיקה בא בית משפט זה (כב' השופט י' שפירא) למסקנה כי אין חובה ליתן פירוט של מקום ושל זמן להיווצרותם של הסדרים כובלים [ת"פ 377/04 מ"י נ' וול ואח' דינים מחוזי, כרך לד (6), 577 (פיסקה 7)]. אף אני סבור כך, בהתחשב בפרק הזמן הארוך שבו מדובר ואשר מסגרתו צויינה בכתב האישום, כשאין מדובר ברכיב מרכיבי העבירה, וכשההימנעות מציון המועדים אינה פוגעת בהגנתם של הנאשמים. ודוק: מילותיו של כתב האישום על כך שהפגישות התקיימו "מעת לעת" הינן עמומות משהו. אך מהן למדנו (וכן גם מציון מספר מקומות שבהם התקיימו הפגישות), כי אין מדובר בפגישה אחת או שתיים אלא בפגישות רבות. אין חובה לציין את מועדיהן [ראו והשוו: עניין בידרמן הנ"ל בפיסקה 12]. אין טעם לדרוש מן המאשימה לפרט עובדות שאינן מצויות ברשותה [ת"פ (י-ם) 1274/00 מ"י נ' מודגל בע"מ ואח', דינים מחוזי, כרך לג (6), 898 (פיסקה א)].

עו"ד חלפין, ב"כ הנאשם 4, טען כי ביומנים שבחומר החקירה מצויינים תאריכי פגישות, ולפיכך יכלה המאשימה - ולמעשה חייבת - לציין את המועדים בכתב האישום. אלא שב"כ המאשימה השיב לטענה זו באומרו כי רוב היומנים אינם רלבנטיים משום שעניינם בשימורי ירקות ולא בירקות המוקפאים; היומנים 'מכסים' רק חלק מן התקופה הרלבנטית; מדובר

במידע מסופק (יתכן שנקבעו מועדים ביומן ונדחו וכדומה) ולא יהיה זה נכון לעשותו יסוד בכתב האישום כי יתכן שלא יוכח כדבעי.

תשובת ב"כ המאשימה מקובלת עליי. עו"ד חלפין טען כי ההימנעות מציון מועדי הפגישות מונעת מלקוחו לטעון טענת אליבי; ולא היא. העבירה הינה להיות צד להסדר כובל, זו כאמור עבירה נמשכת, ולא על סמך נוכחות בפגישה כזו או אחרת יורשע נאשם בעבירה הנדונה.

41. עו"ד דולן ביקש פירוט של מקום הפגישות ורשימת המשתתפים. אכן, כתב האישום מדבר על "ישיבות משותפות, בין היתר במשרדי כור אגרו, סנפרוסט ופרי העמק" (סעיף 22).

"בין היתר" מאי משמע? האם נועד להסתיר דבר-מה? נחה דעתי כי אין כוונה מצידה של המאשימה לעמעם או להסתיר, וכי באמת ובתמים אין המאשימה יודעת במדויק על מקומות נוספים. יש ראיות על פגישות ב"מסעדות" אך אין בהן ציון שמן ומקומן. יש בחומר הראיות התייחסויות לפגישות במשרדי פרי-גליל, אך יתכן שהכוונה למשרדי חברת האם כור-אגרו שממוקמים מעבר לכביש. כמסתבר, אין למאשימה אפשרות ליתן פירוט נוסף בעניין זה, וכשם שאינה חייבת לציין בכתב האישום את מועדי הפגישות כולן, כך אינה חייבת לציין את מקומן. דינו בציון המקומות השכיחים והמבוררים.

כך גם לגבי הנוכחים בפגישות. באין מידע בדוק בידי המאשימה, אין מוטלת עליה חובה לפרט בכתב האישום מי ומי היו נוכחים בפגישות, ובעיקר כך משום שהנוכחות בפגישות איננה, כאמור, מיסודות העבירה הנדונה.

42. על יסוד האמור לעיל, ולאחר שבמהלך הדיון ניתנו מספר הבהרות במענה לטענות ההגנה, הנני סבור כי כתב האישום מנוסח כדין ובאופן שמאפשר לנאשמים לכלכל את הגנתם כדבעי.

חומר החקירה

43. שלוש טענות עיקריות בפייהם של ב"כ הנאשמים לעניין חומר החקירה. האחת היא כי המאשימה ממשיכה ומצרפת חומר חקירה, חרף החלטתו מיום 1.9.05 כב' השופט א' פרקש כי "תוך 14 יום מהיום יעביר ב"כ המאשימה לב"כ הנאשמים וכן לנאשמים שאינם מיוצגים את יתרת חומר החקירה ויודיע להם, כי אין בידיו חומר חקירה נוסף בקשר לכתב האישום". הטענה השניה היא כי חומר החקירה שהועמד לעיונם של הנאשמים אינו כולל רשימות מסודרות ועל כן אין הוא נגיש לעיונם. הטענה השלישית היא כי חלק מן החומר כלל לא הועבר לעיונם, כגון חומר שהוגדר 'חומר פנימי', וכן תרשומות שנכתבו בעת שנעשו השימועים לחלק מן הנאשמים. הנאשמים הוסיפו וביקשו להעביר לעיונם תיקי חקירה אחרים שבהם מעורב עד המדינה אדי גלבו.

44. הנני שומע את טענת ב"כ הנאשמים, המבטאת את מצוקתם לגבש את הגנתם בעת שחומר חקירה מוסיף ומגיע חדשות לבקרים. אכן, 'טיפטוף' של חומר כדרך שנעשה, גם אם בתום-לב, גרם לקשיים, כדרך שציין עו"ד דולן. לא עוד. זהו אינטרס של ההגנה, של התביעה ושל בית המשפט, כולם כאחד. מעתה לא יתווסף עוד חומר חקירה לתיק אלא באישור של בית המשפט.

45. רשימת חומר החקירה שעל-פי סעיף 74 (א) לחסד"פ הייתה לסלע מחלוקת בין ב"כ הצדדים. לגבי 19 העמודים הראשונים אין עוד מחלוקת, אלא רק לגבי הארבעה האחרונים. מדובר במסמכים רבים מאד - כ- 10,000 במספר - שנתפסו במהלך החיפושים אצל הנאשמים וחשודים אחרים. המסמכים הללו נרשמו על-פי מספרי נומרטור, תאריך ומקום תפיסתם. אכן, לא דומה רישום של הודעה או זכ"ד (כפי שבא לידי ביטוי ב- 19 העמודים הראשונים של הרשימה) לרישום המסמכים שנתפסו בחיפושים, ובנסיבות העניין גם לא צריך שיהיה דומה. אין ספק שהנטל לתעד בפירוט כל אחד מ- 10,000 המסמכים הללו, הינו כבד. אך אילו סברתי שיש צורך ממשי בדבר הזה, לא הייתי מהסס להורות לעשות כן. אלא שאני סבור כי אין תועלת ממשיית בדבר הזה. במסמכים הללו ניתן למצוא התכתבויות, מסמכי 'בלנקו', רשימות, מסמכים שאין להם סימנים מזהים, או שלא נרשם עליהם תאריך ולא שמות נמענים. חובה על המאשימה לסייע ככל הדרוש באיתור ובהתמצאות בנוגע למסמכים ספציפיים, ככל שתבקש לעשות על-ידי ב"כ הנאשמים. אך הרשימה כמות שהיא, ממצה ומפורטת במידה המניחה את הדעת, ובאופן שלא צפויה הפתעה לנאשמים [ראו: בש"פ 5856/02 פרי נ' מ"י דינים עליון, כרך סב, 506 (פיסקה 6)]. הוכנה מערכת סריקה לשימוש של ב"כ הצדדים. באמצעותה, על-פי הנומרטור, מוכוון המשתמש אל הארגז הרלבנטי שבתוכו נמצא המסמך המבוקש. מערכת הסריקה מכווינה את המשתמש אל קלסר, או אל מעטפה, או אל מסמכים בתפזורת או בניילונים, בתוך הארגז, עד למציאת המסמך. על-פי רצף מספרי הנומרטור גם ניתן לדעת אם חסר מסמך מסוים.

כללו של דבר, דומני כי רשימת חומר החקירה ממלאת אחר דרישת סעיף 74(א) לחסד"פ.

46. באשר לטענה השלישית, הנוגעת לחומר שהוגדר 'פנימי' ולא הועבר לעיונם של הנאשמים. הלכה היא כי חומר פנימי של הרשות החוקרת, שאינו נוגע לחקירתם של הנאשמים, אינו נחשב 'חומר חקירה' לצורך סעיף 74(א) לחסד"פ, ואין צורך להוציא לגביו תעודת חיסיון כדי לפטור את התביעה מהעמדתו לעיון הסגוריה. עו"ד ששון ביקש לעיין בתיעוד לגבי אי-העמדתו של שמחה לילנטל לדין. אינני סבור כי הוא זכאי לכך:

"... בכל הנוגע למידע בדבר הסיבות להחלטותיהן של הרשויות לגבי יתר המעורבים בפרשה. הבה נניח, כי המשטרה או הפרקליטות אכן היו מכינות מסמך, שבו היו מפורטים שיקוליהן בנוגע לשחרורם ואי העמדתם לדין של יתר המעורבים בפרשה. דעתי היא, כי אם אותו מסמך אומנם היה קיים, הרי הוא ממילא היה נחשב למסמך פנימי של הרשויות וככזה לא היה בגדר 'חומר חקירה' שלנאשם יש זכות לעיין בו (ראו: בג"צ 1885/91 **צוברי נ' פרקליטות מחוז תל אביב**, פ"ד מה (3) 630, 633; מ"ח 6148/95 **עזריה נ' מדינת ישראל**, פ"ד נא (2) 334, 361).".

[דברי כב' השופט א' גרוניס בבש"פ 4357/05 **חסן אבו חטאב נ' מדינת ישראל** (לא פורסם) בפסקה 8; בש"פ 62/02 **מדינת ישראל נ' נרקיס**, פ"ד נו (4) 625].

47. הדברים הללו יפים גם לגבי תרשומות מן השימוע. על-פי תכליתו של הליך זה, כדי לאפשר את קיומו בפתיחות ובנפש חפצה, מוצדק שלא לחשוף תרשומות שנעשות במהלכו. בתרשומות יתכן ויימצאו לבטים וספקות, דברים לגיטימיים לחלוטין במהלך של שימוע, אך הם יכולים להתפרש שלא כהלכה לאחר השימוע ומחוץ להקשרו. כך למשל

בעניינו של לילנטל אין פרוטוקול רשמי אחד, ולא רישום מילולי של כל הדברים שנאמרו במהלכו, אלא שלוש תרשומות שרשמו שלושה מן המשתתפים בשימוע מטעם הרשות. זה בסדר גמור. אך כשם שאין ניתן פומבי לכל הלך מחשבה שחולף בראשו של מי מאנשי הרשות בשלב כזה או אחר, כך גם אין הצדקה לחשוף כל הגיג שהועלה עלי כתב. נזקה של חשיפת-יתר עולה על תועלתה. אילו יידעו משתתפי השימוע כי הגיגיהם ודבריהם יהיו לנחלת הכלל, צפוי כי ייתפסו לקיבעון מחשבותי, במקום למחשבה פתוחה ויצירתית; ושכר השימוע ייצא בהפסדו.

באמצעות עיון בתרשומות ביקש עו"ד ששון לדעת האם לילנטל קיבל הבטחה שלא יועמד לדין והאם מסר גירסה, מה שלא ממש עשה בחקירתו. ב"כ המאשימה השיב בשלילה לשתי השאלות הללו. דיינו בכך, ואין מקום לאפשר עיון בתרשומות מן השימוע.

48. עו"ד ששון וב"כ נאשמים אחרים ביקשו כי יועברו לעיונם גם תיקי חקירה אחרים אשר בהם נחקר עד המדינה אדי גלבע, ביניהם **תיק המצות**. ככלל, לא כל תיק חקירה שהעד קשור אליו הריהו 'חומר חקירה' לצורך סעיף 74 לחסד"פ, אלא רק תיקים אשר להם השלכה על ההליך הפלילי הנדון [בג"צ 233/85 **עלי אל הוזייל נ' משטרת ישראל** פ"ד לט (4) 124, 129]. כאשר חומר החקירה בתיקים האחרים קרוב בסוגו, בטיבו, במהותו ובאופיו לנושאו של כתב האישום אשר מפניו מבקש הנאשם להתגונן, כי אז נדמה שישנה הצדקה לכך שאותם תיקים יעמדו לעיונו של הנאשם, כדי שיוכל לבחון את אמינותו של עד המדינה ולבקר את עדותו בתחום זה: "אינטרס שיש להגנה לקיים חקירה נגדית מקיפה עשוי להצדיק הכללת חומר

הנוגע לעד תביעה בעניין הקשור לנושא עדותו בגדר חומר חקירה" [בש"פ 5425/01 **יאסין אל חאק נ' מדינת ישראל** פ"ד נה (5) 426, 430]. בינתיים, הגם שלדעתו אין מדובר ב'חומר חקירה', העביר ב"כ המאשימה לב"כ הנאשמים שתי הודעות שמסר עד המדינה אדי גלבע **בתיק המצות**, שישה זכדי"ם שנרשמו מפיו ו- 15 מתוך 18 מסמכים שהזכיר בהודעותיו. שני מסמכים לא הועברו מחמת חשש לפגיעה בפרטיותם של צדדים שלישיים, ומסמך נוסף לא נמצא. מפי ב"כ הנאשמים לא ניתנו נימוקים מדוע יש להעביר לעיונם 10 ארגזים של חומר חקירה נוסף, או חלקו, **מתיק המצות**. בין אם החומר הנ"ל **מתיק המצות** נמסר לפני משורת הדין (כטענת ב"כ המאשימה) ובין אם על-פי שורת הדין (כטענת ב"כ הנאשמים) הרי שעניין זה מוצה. בשולי **תיק המצות** אציין עם זאת כי על ב"כ המאשימה להבהיר, לאחר בירור שיעשה, במענה לשאלתו של עו"ד דולן, האם עובר להסכם שנעשה עם עד המדינה ידע פרקליט המחוז, כי הלה היה חשוד בתיק המצות. כיוצא בזה, בעקבות טענות ב"כ הנאשמים לגבי חומר חקירה מתיק **רשתות השיווק**, על ב"כ המאשימה להשלים את בדיקת התיק הזה ולהודיע לב"כ הנאשמים מהם ממצאיו, אם טרם עשה כן. עניינים נוספים שעלו בנושא חומר החקירה, באו בינתיים על תיקונם, ככל שהיה צורך בדבר הזה.

שאר ירקות ואפיקומן

49. טענת שיהוי. אכן, שנים ארוכות חלפו למן ביצוע העבירות (1992 - 1998) ולמן הפתיחה בחקירה (2001). אך כשמדובר בעבירות כלכליות, אין זה פרק זמן בלתי-סביר. במהלך החקירה לא זכו החוקרים על-פי רוב לשיתוף פעולה, דבר שגרם להתארכותה. איסוף הראיות בכגון דא אורך זמן. גיבושן, תהליך קבלת ההחלטות, שימוע וכיוצא בדברים הללו הביאונו עד היום. חבל שכך, אך אין מדובר בשיהוי שמצדיק הגנה מן הצדק. יש והקפדה יתרה על זכויות הנאשמים כמזה כזילות האינטרס הציבורי. זה האחרון מחייב את מיצוי הדין ומתן מסר לקהילה העיסקית כי אין ניתן להימלט מן הדין בחסות טענה של שיהוי.

לבד מן הטענות הנ"ל נטענו עוד כמה, זעיר פה זעיר שם. ככל שלא התייחסתי אליהן במפורש, הרי שכך נהגתי או מכיוון שתשובת המאשימה הניחה את הדעת, או מפני שבינתיים באו הדברים על תיקונם, אם גם באיחור.

הנאשמים 10 ו- 11 ביקשו למנות סגור מן הסגוריה הציבורית לייצגם במשפט. אינני רואה לשנות מהחלטתו של כב' השופט א' פרקש מיום 1.9.05 בעניין זה.

50. לשיטה אחרונה. לא בנקל צלחה המאשימה את שלב הטענות המקדמיות. חרף דחייתן, הרי שמרביתן הותירו טעם מר. אומנם לא ממש **התיישנות**, ולא **שיהוי** בלתי סביר, אך אין ניתן להתעלם משנים ארוכות שחלפו. חלק מן הנאשמים חדלו מעיסוקם, הנאשמים אינם עוד צעירים כשהיו, לא במלוא אונם, וגם הונם של מקצתם איננו עוד כשהיה; **הפלייה** אין וגם לא **אכיפה בירנית**, אך בסופו של דבר לא כל המעורבים נותנים את הדין על מעשיהם. מקצתם יצאו בעור שיניהם. אחרים נחלצו מחוסר ראיות או מהעדר עניין לציבור. שיקוליה של המאשימה אינם זרים ולא שרירותיים, אך אי אפשר להתעלם מתחושה סובייקטיבית של עוול שביטא הנאשם 10 מדוע **תנובה** לא עומדת לדין, והוא, שבעטיה ירד מנכסיו, לטענתו, מועמד לדין; ומדוע מקביליו בחברות אחרות לא נותנים את הדין על מעשיהם; לאלה הצטרפו הערות נוספות על **כתב האישום**, על **חומר החקירה**, ועוד. לא בכדי טענו ב"כ הצדדים על ה'אפקט המצטבר' ובעטיו ביקשוני להורות על 'הגנה מן הצדק'. כזאת לא עשיתי, כי מצב הדברים לא הגיע כדי כך. בסופו של דבר מדובר בעבירות כלכליות, נמשכות, ונודעת להן פגיעה רעה בציבור וביחידיו. יש **עניין לציבור** באופן מובהק במיצוי הדין עם הנאשמים. יחד עם זאת ה'אפקט המצטבר' שעל אודותיו טענו ב"כ הצדדים, יקבל את הביטוי ההולם במהלך המשפט. אכן, הגם שבסופו של דבר נדחה עיקרן של הטענות המקדמיות, נותר טעם **מריר** משהו, קרוב כדי קוצו של יו"ד לטעם **המרור**.

51. המסקנה המתבקשת בשלב זה היא כפולה:

(א) ראוי להחלץ חושים כדי לסיים את המשפט בתוך פרק זמן קצוב. זהו אינטרס של התביעה, של ההגנה ושל בית המשפט. לפיכך, מעתה ועד לפגרת הקיץ יישמע המשפט יום בשבוע, מדי יום ראשון מהשעה 09:00 עד 17:00. אחרי הפגרה, החל מחודש ספטמבר, יישמע המשפט שלוש פעמים בשבוע, בימים ראשון, שלישי ורביעי, במסגרת השעות הנ"ל. ההודעה על כך ניתנת כבר עתה, כדי לאפשר לב"כ הצדדים ולנאשמים להעריך מבעוד מועד;

(ב) בתיק אשר כזה, בהתחשב עם ה'אפקט המצטבר', לאור ההערות הנ"ל, כשלאינטרס הציבורי משקל רב, אך גם האינטרסים של הנאשמים שרירים וקיימים ואינם מבוטלים כלל, ראוי לב"כ הצדדים ולנאשמים שאינם מיוצגים להידבר ביניהם במגמה להגיע להסכמות דיוניות ומהותיות לקראת המשך המשפט. מבלי שאנקוט עמדה באשר לסיכויי ההרשעה, מכיוון שאת עיקרי הראיות טרם ראיתי ולא שמעתי, הרי שזהו השלב לשקול אם כדאי ואם ניתן לגבש הסדר טיעון.

52. משנדחו הטענות המקדמיות, תינתן תשובת הנאשמים לכתב האישום בישיבה הקרובה, ביום 30.4.06 בשעה 09:00.

ניתנה היום, י"ב בניסן תשס"ו (10 באפריל 2006), בהעדר הצדדים.

המזכירות תשלח העתק ההחלטה לב"כ הצדדים.

נעם סולברג, שופט